144

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O'RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI

O'ZBEKISTON DAVLAT KONSERVATORIYASI

"TASDIQLAYMAN"

(rektori)

2020 yil "14" 08

"KELISHILDI"

Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi

2020 yil "14" 08

Ro'yxatga olindi: № BD-5150700-3.07

2020 yil "14" 08

XALQ CHOLG'ULARIDA O'QITISH USLUBIYOTI

FAN DASTURI

Bilim sohasi:	100 000 – Gumanitar soha
Ta'lim sohasi:	150 000 – San'at
Ta'lim yo'nalishi:	5150700 – Cholg'uijrochiligi (xalq cholg'ulari)

Fan/modulg' kodi XCHU10035	O'quv yili 2020-2021	Semestr 7-8	ECTS-Kreditlar 5
Fan/modulg' turi Majburiy	Ta'lim tili O'zbek/rus		Haftadagi dars soatlari 2

	Fanning nomi	Auditoriya mashg'ulotlari (soat)	Mustaqil ta'lim (soat)	Jami yuklama (soat)
1.	Xalq cholg'ularida o'qitish uslubiyoti	60	90	150

2\. **I. Fanning mazmuni**

Fanni o'qitishdan maqsad-xalq cholg'ularida ijrochilik kafedrasi talabalariga ijro apparati, tovush hosil qilish vositalari va imkoniyatlar, zarblar va ularning turlari, musiqiy bezaklar, pozitsiya va applikatura asoslari haqida atroflicha ma'lumot berish, ularni o'rganish va o'zlashtirishdan iborat. Kompozitorlar asarlarini mukammal darajada yoritib berishlari uchun ijro texnikasi va mahoratini egallashlari muhim ahamiyat kasb etadi. Ushbu fanni o'zlashtirish jarayonida bo'lajak mutaxassislar xalq cholg'ularida o'qitish uslubiyotining bilim va ko'nikmalarni o'zlashtiradilar.

Fanni o'zlashtirishdan kelib chiqadigan vazifalar – talabalar turli yo'nalishlarda bilimlarga ega bo'lganliklarini namoyish etishlaridan iboratdir. Talabalar mazkur fan yordamida barcha ijrochilik qonun-qoidalarini egallashlari, nazariy bilimga ega bo'lishlari, o'z mutaxassisliklari bo'yicha turli janr va shakllarda yaratilgan asarlarni ijro eta olishlari, ijrochilik nuqtai nazardan tahlil qilish borasidagi bilim va ko'nikmalarni namoyish etishlari zarur.

II. Asosiy nazariy qism (ma'ruza mashg'ulotlari)
II.I. Fan tarkibiga quyidagi mavzular kiradi:
VII-semestr
1-mavzu. Kirish. Xalq cholg'ularida ijro holati va tovush chiqarish vositalari

Kirish.Fanning maqsad va vazifalari.

O'rganiladigan mavzular doirasi. Fan o'rganilishida tayaniladigan asosiy manbalar haqida.

Uslubiyat fani musiqiy pedagogikaning tarkibiy qismi sifatida.

Mohir ijrochilarni tayyorlashda uslubiyotning ahamiyati.

Ijro holati yoki ijro apparati - cholg'uni to'g'ri ushlash va uni chalish uchun tayyor holatga keltirish.

Xalq cholg'ularida tovush chiqarish vositalari va ulardan to'g'ri foydalanishning ahamiyati.

dan ancha oldin yod olishi, o'zi uni yuqori saviyada ijro etishi uchun jismoniy va ruhiy jihatdan tayyor bo'lishi xususida.

Sahnadagi chiqishlar hamma vaqt ham ko'ngildagidek bo'lavermasligi. Buning asosiy sabablaridan biri bo'lgan sahna hayajoni va uning quyidagi kamchiliklar tufayli kelib chiqishi haqida.

a) tajribaning yetishmasligi;
b) bahzi muvaffaqiyatsiz chiqishlar;
v) chalinadigan kuyning yetarli darajada tayyor emasligi;
g) cholg'uning nosozligi va boshqa sabablarga ko'ra sahna hayajoni ijrochi ishiga putur yetkazishi haqida.

3-Mavzu: Ijro mahorati ustida ishlashning umumiy yo'llari

Musiqiy pedagogika tajribasida o'quvchining musiqiy va ijrochilik jihatlarini bir-biriga bog'lagan holda rivojlantirish muhim shartlardan biri sifatida ehtirof etilishi haqida.

Ularni bir-biridan farqini bilish uchun avval ijrochilik mahoratiga eid jihatlarni ko'rib chiqish xususida. Bularga:

a) ijrochi lablari texnikasi;
b) ijrochilik nafasi texnikasi;
v) tilning harakati;
g) barmoqlar harakati va ularni rivojlantiruvchi omillar haqida.

4-Mavzu: O'quvchining o'z cholg'uciga ko'nikish holatining umumiy vazifalari

O'quvchining tavsiya qilingan xalq cholg'usiga ko'nikish hosil qilishi murakkab jismoniy va ruhiy jarayon bo'lib, bunda har bir o'quvchiga mustaqil yondashish talab etilishi. Ta'limning dastlabki mashg'ulotlaridan boshlab o'quvchi gavdasiga mos tushadigan (mushtuk, trost, shtift, es «S» va h.k) cholg'uni tanlash juda muhim ekanligi haqida.

To'g'ri tanlangan cholg'u keyingi muvaffaqiyatlar garovi bo'lib, uni to'g'ri ushlash va ijro holati paytida butun tana ahzolari, mushaklarini erkin tutish va doimo ustoz nazorati ostida bo'lish zarurligi. Bu davrda o'quvchilarda yengil va bemalol chalishga ruhiy ko'nikmalar hosil qilinishi. Bosh, gavda qo'l va oyoqlarni erkin tutish, o'tirib chalgan paytda oyoqlarni chalishtirmaslik malakalari singdirilishi haqida.

5-Mavzu: Qo'l va barmoqlar harakati, uning ahamiyati va rivojlantirish yo'llari

Xalq cholg'ularida ijrochilik mahorati barmoqlar harakati, tilning bajaradigan vazifasi, lab va nafas organlari ishi bilan chambarchas bog'liq

bo'lib, ular bir-biriga mutanosib kelgandagina umumiy ijrochilik apparati harakatga kelishi va ijro jarayoni amalga oshirishi haqida.

Barmoqlar harakati mohiyatini tushunish uchun qo'l va barmoqlar skleti tuzilishini ko'rib chiqishimiz zarur. Ular quyidagicha: yelka, bilak, panja oldi, panja va barmoq bo'g'inlari suyaklaridan tashkil topgan. Bosh barmoqdan tashqari barcha barmoqlar uch bo'g'indan iborat bo'lib, asosiy, o'rta va tirnoq bo'g'inlariga ajratiladi. Bosh barmoqdaesaasosiyvatirnoqbo'g'inimavjudligi xususida.

Cholg'uda barmoqlar joylashuvi (applikatura) ning tabiiy holati ijro mahoratini egallashning birinchi bosqichi hisoblanadi. Ayniqsa damli (tilli-trostli) cholg'ular va barcha dastali cholg'ular pardalarida o'quvchi barmoqlari yarim egilgan tabiiy holatda bo'lishi, yuqoriga ortiqcha ko'tarilmasligi, yon tomonga surilib ketmasligi zarur. Zarbli cholg'ularda qo'l va bilaklarning holati ko'zda tutiladi.

6-Mavzu: O'quvchining musiqa san'atiga va tavsiya qilingan xalq cholg'usiga bo'lgan munosabatini tarbiyalash

Kollej va akademik litseyga kirgan nomzodning to'g'ri tanlanganligiga muallimning ishonchi hosil bo'lishi uchun bolaning jismoniy rivojlanishi va ushbu cholg'uga to'g'ri tavsiya qilinganligini takroran tekshirib u bilan suhbatlar o'tkazishi maqsadga muvofiqligi haqida. O'qituvchi shogirdining mazkur xalq cholg'usini tanlagani va unda o'qib ketishiga ko'zi yetgandan keyingina o'quvchini cholg'uning tuzilishi, sozlanishi va qismlari bilan tanishtirishi xususida.

Birinchi mashg'ulotlarning o'zidayoq cholg'uning ijrochilik imkoniyatlarini namoyish etadigan milliy, yorqin, quvnoq kuylarni chalib berish orqali o'quvchini qiziqtirish hamda mazkur cholg'u haqida qiziqarli hikoyalar aytib berish bilan boshlaydi. Agarda o'quvchi oldin o'sha cholg'uda o'qigan va ma'lum malakalarni egallagan bo'lsa bunda ish yanada oson ko'chishi haqida.

7-mavzu: Uy vazifasini mustaqil bajarishni to'g'ri tashkil qilish

Uy vazifasini mustaqil bajarishni to'g'ri tashkil qilish.

O'z kasbini puxta egallash uchun mustaqil ta'limni izchil olib borish haqida. Mustaqil mashg'ulotlarni to'g'ri tashkil qilish va berilgan vazifaga ongli yondoshish.

Ta'limning dastlabki davrlaridan boshlab o'quvchilarni mustaqillikka, topshirilgan vazifani katta mashuliyat bilan bajarishga o'rgatish haqida. Shaxsiy tashabbusini rivojlantirish, ijodkorlik va mehnatsevarlikka olib kelish xususida.

Uyda tayyorlanadigan dars sinfda o'tkazilgan mashg'ulotning mantiqiy davomi ekanligini o'quvchi chuqur anglab yetishi, uning vaqti va davomiyligini o'quvchining o'zi mustaqil rejalashtirishi hamda undan samarali foydalanishi.

Shu bilan birga mashq qilish va dam olishni to'g'ri tashkil etish katta

	ko'nikmalariga ega bo'lishi kerak.
4.	**VI. Ta'lim texnologiyalari va metodlari:** • ma'ruzalar; • interfaol keys-stadilar; • seminarlar (mantiqiy fikrlash, tezkor savol-javoblar); • guruhlarda ishlash; • taqdimotlarni qilish; • individual loyihalar; • jamoa bo'lib ishlash va himoya qilish uchun loyihalar.
5.	**VII. Kreditlarni olish uchun talablar:** Fanga oid nazariy va uslubiy tushunchalarni to'la o'zlashtirish, tahlil natijalarini to'g'ri aks ettira olish, o'rganilayotgan jarayonlar haqida mustaqil mushohada yuritish va joriy, oraliq nazorat shakllarida berilgan vazifa va topshiriqlarni bajarish, yakuniy nazorat bo'yicha yozma ishni topshirish.
6.	**Asosiy adabiyotlar** 1. Nurmatov H. Rubob darsligi. T., 2003. 2. Ergashev G'. Afg'on rubobi darsligi. T., 2004. 3. Ergashev G'. Gullar raqsi. T. 1993. 4. Nazarov O. Qashqar rubobida o'qitish uslubiyoti. T., 2008; 5. Kamolxo'jaev O. Doyra darsligi. T., 2011 6. Nazirov Q. G'ijjak. T., 2012. 7. Toshmuxamedov M. Ya.Sabzanovning cholg'u asarlari T., 2013. 8. Dadamuhamedov A. Prima rubobi darsligi. T., 2004 9. Turopov Z. Dutor bas. T., 2004 10. Amanov A. Rubob prima uchun xrestomatiya. T., 2013. **Qo'shimcha adabiyotlar** 1. Mirziyoev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va oliyjanob xalqimiz bilan birga quramiz. – T.: "O'zbekiston",2017. - 488 b. 2. Mirziyoev Sh.M.Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda bar'o etamiz. O'zbekiston Respublikasi prezidenti lavozimiga kirishish tantanali marosimiga bag'ishlangan Oliy Majlis 'alatasining qo'shma majlisidagi nutq. – T.: "O'zbekiston", 2017. - 32 b. 3. Mirziyoev Sh.M. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini tahminlash-yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi qabul qilinganining 24 yilligiga bag'ishlangan tantanali marosimdagi ma'ruza. 2016- yil 7-dekabr. T.: "O'zbekiston", NMIU, 2017. 32. 4. 2017-2021 yillarda O'zbekiston Respublikasini rivojlantirishning

ularni tahlil qilish hamda aniq misollar orqali ularni rivojlantirish usullarini namoyon etish.

6. Xalq cholg`ularida kontsert- ijrochilikxislatlariningo`zigaxosligi.

7. Qo`l va barmoqlar harakati, uning ahamiyati va rivojlantirish yo`llarini aniqlash va aniq musiqiy namunalar orqali amalga oshirish hamda yozma ravishda aks ettirish.

8. Torli urma va torli chertma cholg`ularda qo`llaniladigan zarblarni aniqlash va musiqa namunalari orqali namoyon etish hamda yozma ravishda topshirish.

IV. Mustaqil ta'lim va mustaqil ishlar

Mustaqil ta'lim uchun tavsiya etiladigan mavzular:

1. Postanovka, ya'ni ijro apparatini o`rganish (barcha cholg`ularda).
2. O`zbek xalq cholg`ularida ijro imkoniyatlari, tovush hosil qilish vositalari.
3. Turli cholg`u guruhlarida qo`llaniladigan zarblar va ularning turlari.
4. Musiqiy bezaklar va ularning qo`llanilishi.
5. Musiqiy asarlar ustida ishlashning o`ziga xos xususiyatlari.
6. O`zbekiston kompozitorlarining yakka cholg`ular uchun yaratgan asarlarining ijrochilik tahlili.
7. O`zbekiston kompozitorlarining orkestrlar uchun maxsus yaratgan asarlarining ijrochilik nuqtai nazardan tahlili.
8. Gamma, etyud va mashqlar hamda ularning ijro mahoratini oshirishdagi ahamiyati.
9. O`zbek xalq cholg`ularining ijrochilik imkoniyatlari haqida.
10. 1990 yillarda O`zbekiston kompozitorlari tomonidan xalq cholg`ulari orkestri uchun yangi janrlarda yaratilgan asarlar.
11. "Buxoroi-Sharif" teleoperasi va "Nodira" telebaleti haqida.
12. O`zbekiston kompozitorlarining xalq cholg`ulari uchun yaratgan maxsus asarlari.

Mustaqil o`zlashtiriladigan mavzular bo`yicha talabalar tomonidan testlar yechiladi va yakuniy nazarat testi yozma ravishda topshiriladi.

3. **V. Fan o'qitilishining natijalari (shakllanadigan kompetentsiyalar)**

Fanni o`zlashtirish natijasida talaba:

• O`zbek xalq cholg`ulari bo`yicha boshlang`ich ta'lim uslubiyoti, o`quv jarayonini rejalashtirish, yakka, ansamblg` va orkestr repertuarini ijro etish bilan bog`liq ma'lumotlar ***haqida tasavvurga ega bo'lishi***;

• o`zbek xalq cholg`ulari uchun ijro repertuarini to`g`ri tanlash, xalq kuy-qo`shiqlarini ijro imkoniyatlaridan kelib chiqqan holda moslashtirish, O`zbekiston kompozitorlarining turli janr va shakldagi maxsus asarlarini ijro uslublarini ***bilishi va ulardan foydalana olishi***;

• O`zbekiston kompozitorlik ijodiyotining asosiy janr va shakllarini ijrochilik nuqtai nazardan tahlil qilish, to`laqonli ijro etish va tanqidiy baholash ***ko'nikmalariga ega bo'lishi kerak.***

4. **VI. Ta'lim texnologiyalari va metodlari:**

• ma'ruzalar;
• interfaol keys-stadilar;
• seminarlar (mantiqiy fikrlash, tezkor savol-javoblar);
• guruhlarda ishlash;
• taqdimotlarni qilish;
• individual loyihalar;
• jamoa bo`lib ishlash va himoya qilish uchun loyihalar.

5. **VII. Kreditlarni olish uchun talablar:**

Fanga oid nazariy va uslubiy tushunchalarni to`la o`zlashtirish, tahlil natijalarini to`g`ri aks ettira olish, o`rganilayotgan jarayonlar haqida mustaqil mushohada yuritish va joriy, oraliq nazorat shakllarida berilgan vazifa va topshiriqlarni bajarish, yakuniy nazorat bo`yicha yozma ishni topshirish.

6. **Asosiy adabiyotlar**

1. Nurmatov H. Rubob darsligi. T., 2003.
2. Ergashev G`. Afg`on rubobi darsligi. T., 2004.
3. Ergashev G`. Gullar raqsi. T. 1993.
4. Nazarov O. Qashqar rubobida o`qitish uslubiyoti. T., 2008;
5. Kamolxo`jaev O. Doyra darsligi. T., 2011
6. Nazirov Q. G`ijjak. T., 2012.
7. Toshmuxamedov M. Ya.Sabzanovning cholg`u asarlari T., 2013.
8. Dadamuhamedov A. Prima rubobi darsligi. T., 2004
9. Turopov Z. Dutor bas. T., 2004
10. Amanov A. Rubob prima uchun xrestomatiya. T., 2013.

Qo'shimcha adabiyotlar

1. Mirziyoev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va oliyjanob xalqimiz bilan birga quramiz. – T.: "O`zbekiston",2017. - 488 b.

2. Mirziyoev Sh.M.Erkin va farovon, demokratik O`zbekiston davlatini birgalikda bar`o etamiz. O`zbekiston Respublikasi prezidenti lavozimiga kirishish tantanali marosimiga bag`ishlangan Oliy Majlis `alatasining qo`shma majlisidagi nutq. – T.: "O`zbekiston", 2017. - 32 b.

3. Mirziyoev Sh.M. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini tahminlash-yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi. O`zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi qabul qilinganining 24 yilligiga bag`ishlangan tantanali marosimdagi ma'ruza. 2016- yil 7-dekabr. T.: "O`zbekiston", NMIU. 2017. 32.

4. 2017-2021 yillarda O`zbekiston Respublikasini rivojlantirishning

ularni tahlil qilish hamda aniq misollar orqali ularni rivojlantirish usullarini namoyon etish.

6. Xalq cholg'ularida kontsert- ijrochilikxislatlariningo'zigaxosligi.

7. Qo'l va barmoqlar harakati, uning ahamiyati va rivojlantirish yo'llarini aniqlash va aniq musiqiy namunalar orqali amalga oshirish hamda yozma ravishda aks ettirish.

8. Torli urma va torli chertma cholg'ularda qo'llaniladigan zarblarni aniqlash va musiqa namunalari orqali namoyon etish hamda yozma ravishda topshirish.

IV. Mustaqil ta'lim va mustaqil ishlar

Mustaqil ta'lim uchun tavsiya etiladigan mavzular:

1. Postanovka, ya'ni ijro apparatini o'rganish (barcha cholg'ularda).
2. O'zbek xalq cholg'ularida ijro imkoniyatlari, tovush hosil qilish vositalari.
3. Turli cholg'u guruhlarida qo'llaniladigan zarblar va ularning turlari.
4. Musiqiy bezaklar va ularning qo'llanilishi.
5. Musiqiy asarlar ustida ishlashning o'ziga xos xususiyatlari.
6. O'zbekiston kompozitorlarining yakka cholg'ular uchun yaratgan asarlarining ijrochilik tahlili.
7. O'zbekiston kompozitorlarining orkestrlar uchun maxsus yaratgan asarlarining ijrochilik nuqtai nazardan tahlili.
8. Gamma, ethyud va mashqlar hamda ularning ijro mahoratini oshirishdagi ahamiyati.
9. O'zbek xalq cholg'ularining ijrochilik imkoniyatlari haqida.
10. 1990 yillarda O'zbekiston kompozitorlari tomonidan xalq cholg'ulari orkestri uchun yangi janrlarda yaratilgan,asarlar.
11. "Buxoroi-Sharif" teleoperasi va "Nodira" telebaleti haqida.
12. O'zbekiston kompozitorlarining xalq cholg'ulari uchun yaratgan maxsus asarlari.

Mustaqil o'zlashtiriladigan mavzular bo'yicha talabalar tomonidan testlar yechiladi va yakuniy nazarat testi yozma ravishda topshiriladi.

3. **V. Fan o'qitilishining natijalari (shakllanadigan kompetentsiyalar)**

Fanni o'zlashtirish natijasida talaba:

- O'zbek xalq cholg'ulari bo'yicha boshlang'ich ta'lim uslubiyoti, o'quv jarayonini rejalashtirish, yakka, ansamblg' va orkestr repertuarini ijro etish bilan bog'liq ma'lumotlar ***haqida tasavvurga ega bo'lishi;***
- o'zbek xalq cholg'ulari uchun ijro repertuarini to'g'ri tanlash, xalq kuy-qo'shiqlarini ijro imkoniyatlaridan kelib chiqqan holda moslashtirish, O'zbekiston kompozitorlarining turli janr va shakldagi maxsus asarlarini ijro uslublarini ***bilishi va ulardan foydalana olishi;***
- O'zbekiston kompozitorlik ijodiyotining asosiy janr va shakllarini ijrochilik nuqtai nazardan tahlil qilish, to'laqonli ijro etish va tanqidiy baholash

ahamiyatga ega ekanligi haqida.

III. Amaliy mashg'ulotlar bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar

(Seminar mashg'ulotlari), (Mustaqil ta'lim) o'quv rejada ko'rsatilgan turi (nomi) bo'yicha yoziladi)

Amaliy mashg'ulotlar uchun quyidagi mavzular tavsiya etiladi:

1. O'zbek xalq cholg'ularida ijro apparatini tayanch nuqtalariga asoslangan holda to'g'ri qo'yishni o'rganish hamda ularni tahlil qilish.
2. Torli chertma cholg'ularda qo'llaniladigan zarblarni o'rganish va ularni ijro etish (gamma, mashq yoki musiqiy asar misolida).
3. Har bir cholg'uda applikatura asoslari va pozitsiyalarni o'rganish hamda ijro etish.
4. Musiqiy asarlar ustida ishlash jarayonini o'rganib olish va xalq cholg'ulari uchun maxsus yaratilgan asarlarni ijrochilik nuqtai nazardan tahlil qilish.
5. Zarbli cholg'ularda ijrochilik mahorati asoslari o'rganish tahlil qilish hamda mahorat sirlarini amaliyotda sinab ko'rish.
6. Ta'limning turli bosqichlarida dars o'tish uslubiyati.
7. Ijro mahorati ustida ishlashning umumiy yo'llari, yakka, ansablg' va orkestr tarkibida ijro etish vazifalarini o'rganish va o'z amaliyotida sinab ko'rish.
8. Torli kamonli va damli cholg'ularda qo'llaniladigan zarblarni aniqlash va musiqa namunalari orqali namoyon etish.

Amaliy mashg'ulotlar mulg'timedia qurilmalari bilan jihozlangan auditoriyada bir akademik guruhga bir professor-o'qituvchi tomonidan o'tkazilishi zarur. Mashg'ulotlarda faol va interaktiv usullar yordamida o'tilishi, mos ravishda munosib pedagogik va axborot texnologiyalar qo'llanilishi maqsadga muvofiq.

Seminar mashg'ulotlari uchun quyidagi mavzular tavsiya etiladi:

1. Torli mizrobli cholg'ularda qo'llaniladigan zarblarni o'rganish va ularni ijro etish (gamma, mashq yoki musiqiy asar misolida) hamda yozma ravishda topshirish.
2. Musiqiy bezaklarni har bir cholg'u guruhida qanday ijro etilishini o'rganish va tahlil qilish hamda yozma ravishda misollar orqali tushuntirib berish.
3. Musiqiy eshitish qobiliyati, usul sezgisi va xotirani turlarini o'rganish va ularni tahlil qilish. Aniq misollar orqali tushuntirib berish.
4. Musiqiy asarlar ustida ishlash jarayonini o'rganib olish va xalq cholg'ulariorkestrlari uchun maxsus yaratilgan asarlarni ijrochilik nuqtai nazardan tahlil qilish.
5. Musiqiy eshitish qobiliyati, usul sezgisi va xotirani turlarini o'rganish va

Zarbli cholg'ularda tovush hosil qilish vositalari haqida. Ularni mohirona ishlata bilish zarbli cholg'ular ijrochisi mahoratining asosi sifatida.

Doirachi sozandaning ijro mahorati hususida.

Rang-barang zarblarni o'z o'mida ishlata bilish ijrochining betakror mahorati sifatida.

Ikki va undan ortiq doyralarda ijro etish mahoratining sirlari haqida.

7-mavzu: Musiqiy eshitish qobiliyati, xotira va usul sezgisi.

Ijrochilik jarayonida sozandaning barmoqlar harakati, o'ng qo'l panjasining bajaradigan vazifasi, mizrob, noxun va kamon bilan chambarchas bog'liq holda uning musiqiy eshitish qobiliyati ham faol ishtirokchi sifatida. Sozanda umumiy qobiliyatining yetakchi omillaridan biri- musiqiy eshitish xususida. Eshitish qobiliyatining turlari.

Xotira – musiqachi sozandaning eng nozik qirralaridan biri sifatida. Xotirani mustahkamlash va rivojlantirish usullari haqida.

Xotiraning turlari xususida.

Usul sezgisi – sozanda ijro mahoratining muhim omili sifatida.Usul sezgisi – inson organizmi bilan tabiatdagi o'zaro o'lchov va ritmik bog'liqlik hamda mutanosiblikni ifodalashi haqida.

VIII–semestr

1-Mavzu: Kirish.Ta'limning turli bosqichlarida dars o'tish uslubiyati

Qadim - qadimlardan barcha xalqlarda sozandani tarbiyalab yetishtirish yakka holda, ustoz-shogird uslubida olib borilganligi. Ayniqsa SHarq xalqlarida bunga katta ehtibor bilan qaratilganligi. Ushbu anhana asrlar sinovidan o'tib bizgacha yetib kelgan va hozirgi davrda ham eng samarali o'ziga xos uslub sifatida tan olinganligi haqida.

O'qituvchining yakka holda dars o'tishi, ya'ni har bir o'quvchiga alohida yondoshishi, individual shaxsni tarbiyalashi, uni har tomonlama kamol toptirishi ustozdan juda katta mahsuliyatni talab qilishi.

U doimo darsga tayyorlanishi va uni to'g'ri rejalashtirishi juda muhim jarayon hisoblanadi. Bunda u qo'l ostidagi notalarni ko'zdan kechirishi va lozim bo'lsa tahrir qilishi. Har bir o'quvchining shaxsiy imkoniyatlarini hisobga olgan holda uslubiy va nota adabiyotlarini ko'rib chiqishi zarurligi haqida..

2-Mavzu:Xalq cholg'ularida kontsert- ijrochilik xislatlarining o'ziga xosligi

O'quvchi qancha mehnat qilmasin, mehnatining asosiy mahsuli sahnadagi ijrosiga qarab baholanishi haqida. O'quvchi asarni kontsert (imtihon)

2-mavzu: Xalq cholg'ularining ijrochilik imkoniyatlari va zarb(shtrix)lar.

Xalq cholg'ularining ijrochilik imkoniyatlari va zarblar haqida.

Damli cholg'ular (nay, qo'shnay)da qo'llaniladigan zarblar.

Torli urma va chertma (chang, qonun) cholg'ularda zarblarning turlari.

Torli mizrobli cholg'ularda ishlatiladigan zarblar haqida.

Torli chertma (plektornqy) cholg'ularda qo'llaniladigan zarblar.

Torli kamonli cholg'ularning ijro imkoniyatlari va zarblari xususida.

Zarbli cholg'ularda qo'llaniladigan zarblar haqida.

3-mavzu:Musiqiy bezaklar va ularni ijro etish usullari.

Musiqiy bezaklar haqida tushuncha.

Forshlag, qo'sh forshlag, naxshlag, trel, mordent, kashish va boshqa melizmlar haqidagi ma'lumotlar.

Ushbu melizmlarning belgilanishi va ijro etish usullari.

Musiqiy bezaklarning maxsus asarlarda qo'llanilishi.

4-mavzu:Applikatura asoslari va pozitsiyalar

Applikatura nima?

Applikatura va uning cholg'u ijrochiligi sanhatidagi ahamiyati haqida.

Ijro mahoratining o'sishida applikaturaning o'rni va ahamiyati.

Pozitsiyanima?

Pozitsiyalar va ularning ijro mahoratini o'stirishdagi roli haqida ma'lumotlar.

5-mavzu: Musiqiy asarlar ustida ishlash.

Musiqiy asar ustida ishlashning o'ziga xosligi,barcha uchun umumiy tomonlari mavjudligi hamda asosan uch bosqichga taqsimlanishi haqida.

Birinchi bosqich – musiqiy asar bilan tanishuv va ijrochilik rejasini shakllantirish.

Ikkinchi bosqich - asarni ijro qilish rejasini amalga oshirish, kuy matnini aniqlash, asar mazmuni va obrazi ochib beradigan asosiy ijrochilik va badiiy vositalarni ko'rib chiqish.

Uchinchi bosqich - yakuniy bosqichi bo'lib, asarning badiiy maqsadlarini o'rgangan holda yod olish, umumiy bir butun ijroni amalga oshiruvchi bosqich haqida.

6-mavzu: Zarbli cholg'ularda ijrochilik mahorati asoslari.

Zarbli cholg'ularda ijrochilik mahorati asoslari.